

Садықова Бағила Бижанқызының

«8D01503-География» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған «Қазақстан географиясын оқытуда оқушылардың зерттеушілік дағдыларын қалыптастырудағы қашықтықтан білім беру технологияларының мүмкіндіктері» диссертациясына

АНДАТПА

Зерттеудің өзектілігі. Қашықтықтан білім беру технологиялары бүгінгі таңда білім беру процесінде, оның ішінде Қазақстан географиясын зерттеуде маңызды рөл атқарады. Білім беруде оқушылардың зерттеу дағдыларын қалыптастыру үшін жаңа инновациялық технологияларды қолданудың өзектілігі төмендегідей факторларды қамтиды:

Ақпаратқа қол жеткізу: Интернет арқылы Joо.kz платформасындағы сабақтарға, ондағы ақпараттар, бейнематериалдарға, кез келген уақытта, кез келген жерде қолжетімділікті қамтамасыз етеді. Оқушылар тақырыптарға қатысты сабақтарды қайталап көру арқылы, ақпаратты өз бетінше зерттей алады, бұл зерттеу дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Интерактивті білім беру платформасы: Қазақстанның географиялық нысандары бойынша виртуалды экскурсияларды, интерактивті карталарды және басқа да білім беру ойындарын қолдана отырып, өз елінің географиялық ерекшеліктерін зерттеп, танысу арқылы басқа географиялық аумақтармен салыстырып талдау жасайды.

Бірлескен оқыту: Қашықтықтан оқыту технологиясы оқушыларға қашықтыққа қарамастан икемді режимде ынтымақтастық пен ақпарат алмасуға мүмкіндік береді. Бұл топтық ғылыми жобаларды жүзеге асыруда маңызды коммуникативті және бірлескен дағдыларды дамытуға ықпал етеді.

Геоақпараттық жүйелер (ГАЗ): Қазақстан географиясын оқытуда ГАЗ қолдану оқушыларға кеңістіктік деректерді талдауға, карталар жасауға және географиялық процестерді модельдеуге мүмкіндік береді. Бұл оларға аналитикалық ойлау дағдыларын дамытуға және аймақтың географиясымен байланысты мәселелерді шешуге көмектеседі.

Оқытуды даралау: қашықтықтан оқыту технологиясы білім беру процесін оқушылардың жеке қажеттіліктеріне икемді бейімдеуге мүмкіндік береді. Әркім өз қызығушылықтары мен дайындық деңгейіне сәйкес зерттеу тақырыптарын таңдай алады.

Қазіргі әлемде қашықтықтан білім беру технологиялары оқу жүйесінде маңызды орын алып қана қоймай, оқушылардың дағдыларын қалыптастыру мен дамытудың жаңа перспективаларын ашады. Атап айтқанда, Қазақстанның географиясын зерделеу кезінде қашықтықтан оқыту әдістері оқушыларды оқыту процесіне белсенді тарту және зерттеу дағдыларын қалыптастыру үшін көп мүмкіндіктер береді.

Ақпараттық технологиялар мен интернет-ресурстардың дамуымен оқушылар электрондық материалдарға, географиялық карталарға, статистикалық деректерге және көрнекі ресурстарға қол жеткізе алады. Электрондық платформалар нақты уақыт режимінде оқытуға, ақпарат

алмасуға және оқытушылармен әр түрлі мәселелерді талқылауға мүмкіндік береді. Бұл белсенді білім беру қызметіне ықпал етеді.

Қашықтықтан оқытудың маңызды аспектілерінің бірі – әр оқушының білім деңгейіне және қызығушылықтарына бейімделген жеке білім беру жолдарын құру мүмкіндігі. Бұл өз елінің географиясын терең түсінуді қалыптастыруда қажет тәуелсіздік пен зерттеушілік ойлауды дамытуда маңызды.

Сонымен қатар, қашықтықтан білім беру технологиялары виртуалды экспедициялар, онлайн жобалар және ұжымдық зерттеулер жүргізу үшін мүмкіндіктер ашады. Бұл қарым-қатынас дағдыларын дамытуға ықпал етіп қана қоймайды, сонымен қатар оқушыларға нақты географиялық мәселелерді шеше отырып, алған білімдерін іс жүзінде қолдануға жол ашады.

Осылайша, қашықтықтан білім беру технологиялары оқушылардың Қазақстан географиясын зерделеу кезінде олардың белсенділігін, дербестігін және пәнге деген қызығушылығын ынталандыра отырып, зерттеу дағдыларын қалыптастыру үшін қажет.

«Қашықтықтан білім беру технологиялары бойынша оқу процесін ұйымдастыру қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрі 2021 жылғы 3 қарашадағы № 547 бұйрығына сәйкес төмендегі себептер орын алған жағдайда Қашықтықтан білім беру жүзеге асырылады:

Төтенше жағдайлар жарияланған, карантин енгізілген, ауа райының қолайсыз жағдайларында қашықтан оқыту барлық білім алушылар үшін ұйымдастырылады.

Сонымен қатар денсаулық жағдайы бар білім алушыларға; халықаралық, республикалық оқу-жаттығу жиындарына, спорттық жарыстарға, зияткерлік және шығармашылық конкурстар мен фестивальдарға қатысушылар үшін; ата-аналарының немесе басқа да заңды өкілдерінің өтініші бойынша белгілі бір кезеңге арналған педагогикалық кеңес пен қамқоршылық кеңестің шешімімен қашықтықтан оқыту мүмкін болған жағдайда қолдануға ұсынуға болады.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің «Білім беруді дамытудың 2025 жылға дейінгі мемлекеттік бағдарламасындағы» маңызды бір міндет — қалалық және ауылдық мектептер арасындағы білім сапасындағы алшақтықты азайту.

Осы бағдарлама аясында шағын жинақты мектептер мен ауыл мектептеріне біздің әдістемені енгізу арқылы, оқушыларды сапалы география контентпен қамтамасыз етуге болады.

Зерттеудің мақсаты: Қашықтықтан білім беру технологияларының мүмкіндіктерін қолдану арқылы, Қазақстан географиясын оқыту барысында оқушылардың зерттеу дағдыларын қалыптастыруға бағытталған авторлық әдістемені әзірлеу.

Зерттеу нысаны: Географиялық білім беру шеңберінде оқушылардың зерттеу дағдылары және оқыту процестері.

Зерттеу пәні: Қазақстан географиясын зерделеу кезінде зерттеу дағдыларын қалыптастырудағы қашықтықтан білім беру технологиялары.

Зерттеу жұмысының міндеттері:

Жалпы орта білім беретін мектепте

- География пәнін оқытуда оқушылардың зерттеу дағдыларын қалыптастырудың теориялық әдістемелік негіздерін зерттеу;
- Географиялық білім беруде қашықтықтан білім беру технологияларының түрлерін және мүмкіндіктерін талдау;
- Қазақстан географиясын қашықтықтан оқытатын, оқушылардың зерттеу дағдыларын дамытуға бағытталған әдістеме әзірлеу;
- Қашықтықтан оқыту технологияларының оқушылардың зерттеу дағдыларының деңгейіне әсерін зерттеу, тәжірибелік эксперимент нәтижелерін ұсыну;

Зерттеудің ғылыми жаңалығы:

Авторлық әдістемені әзірлеу: қашықтықтан білім беру технологияларын пайдалана отырып, Қазақстан географиясын зерделеу үшін арнайы бейімделген, зерттеу дағдыларын дамытуға бағытталған интерактивті оқу материалдарын, онлайн сабақтар мен тапсырмаларды қамтитын әдістеме.

Инновациялық технологияларды интеграциялау: Қазақстанның географиясын оқыту процесінде зерттеу дағдыларын дамыту мақсатында теориялық материал мен виртуалды карталарды, геоақпараттық жүйелер т.б. жаңа технологияларды пайдалануға бағытталған.

Эмпирикалық зерттеу: оның тиімділігін және оқушылардың зерттеу дағдыларын қалыптастыруға әсерін бағалау мақсатында тәжірибеде жаңа әдістемені пайдалана отырып, эмпирикалық зерттеу жүргізеді. Бұл оқу деректерін талдауды, оқушылардың сауалнамаларын және оқу процесін бақылауды қамтиды.

Контекстік талдау: зерттеу сонымен қатар оқу бағдарламаларының ерекшеліктерін, технологиялар мен оқыту ресурстарының қолжетімділігін, сондай-ақ оқытушылардың қажеттіліктері мен үміттерін қоса алғанда, Қазақстандағы білім беру контекстін талдауды қамтиды.

Жұмыстың теориялық және практикалық маңыздылығы:

Жұмыстың теориялық маңыздылығы географиялық білім беру контекстінде қашықтықтан білім беру технологияларының мүмкіндіктері туралы ғылыми білімді кеңейту болып табылады. Практикалық маңыздылығы Қазақстан географиясын зерделеу кезінде оқушылардың зерттеу дағдыларын қалыптастыру үшін қашықтықтан оқыту технологияларын тиімді пайдалануға ықпал ететін ұсыныстар мен әдістемелерді әзірлеу.

Жалпы жұмыс қашықтықтан білім беру технологияларының зерттеу дағдыларын қалыптастыруға әсерін теориялық талдауды ұсынады және іс жүзінде қазіргі заманғы технологияларды пайдалану арқылы Қазақстан географиясын оқыту процесін оңтайландыру бойынша мұғалімдер мен білім беру бағдарламаларын әзірлеушілерге ұсыныстар ұсынады.

Әдіснамалық негіздері: Соңғы жылдары қашықтықтан оқытудың әртүрлі аспектілерін қарастыратын бірқатар жұмыстар пайда болды. Қашықтықтан білім беру технологияларын оқу процесіне енгізудің теориялық негіздері мен әдістемелік ерекшеліктері туралы М.А. Султанов, Б.Л. Тиышбаев, Е. С. Полат, Э.С. Сергазинова, А.Д. Онгарбаева, A. Lionarakis, R. Garrison және т.б. зерттеп жазды.

Қашықтықтан оқыту (немесе онлайн оқыту) – бұл оқушылар мен оқытушылар әртүрлі жерлерде интернет, бейнеконференциялар, электрондық

пошта және басқа технологиялар сияқты байланыс құралдары арқылы өзара әрекеттесетін білім беру түрі. Онлайн оқыту дәстүрлі оқуға қарағанда физикалық қатысуды қажет етпестен білім мен дағдыларды алуға мүмкіндік береді. Сондықтан Қашықтықтан оқытудың дамып келе жатқан технологиялары дидактика саласындағы іргелі зерттеулерге негізделуі маңызды. Оқу процесінің әртүрлі аспектілері М.Ж. Аимова, А.Қ. Тұрғазы, А.А. Артюхов, Э.М. Амбарцумова, Е. А. Крючкова, J.T. Clark, M. Simonyan, S.M. Vasek, S. Smaldino және т. б. зерттеулері арналған.

Қазіргі әлемдегі өмір адамнан тез және стандартты емес шешімдер қабылдауды, жаңа жағдайларға бейімделуді талап етеді. Қоғамға өз бетінше және сыни тұрғыдан ойлайтын, мәселені көріп, оны шығармашылықпен шеше алатын адам қажет. Бұл мақсатқа оқушыларды әртүрлі зерттеу дағдыларымен қаруландыру арқылы ғана қол жеткізуге болады.

Ғылыми-педагогикалық әдебиеттерді зерттеу оқушылардың зерттеу дағдыларын қалыптастырудың ғылыми-әдістемелік негіздерін әзірлеуге арналған зерттеулердің көптігін көрсетеді.

Сонымен, мектептегі зерттеу қызметінің маңыздылығы туралы Сабирова Э.Г., Веселова Ю.Ю., Тастемір У, Бердыгулова Г, Кендірбай А.М., Турганбаева А.А. т.б. өз жұмыстарында атап өтті. Әр түрлі жастағы балалардың оқу-зерттеу қызметін ұйымдастырудың психологиялық негіздерін А.Н. Поддяков, А. И. Савенков, О.В. Муромцева және т.б. сипаттаған.

Оқушылардың зерттеу қызметін дамытудың теориялық, дидактикалық, әдістемелік негіздері Л.А. Казанцева, Г.В. Макотрова, Е.А. Румбешт, М. Маратқызы, К.И. Омарова, Ж.Т. Сүйіндікова, Г.К. Баубекова еңбектерінде келтірілген.

Оқытуда заманауи ақпараттық-білім беру ортасын құру мен пайдаланудың дидактикалық мәселелері О.А. Ильченко, С. Пейперт, И.В. Роберт және басқалардың еңбектерінде ашылады.

Қорғауға ұсынылатын негізгі қағидалар

- «Қазақстан географиясын оқытуда оқушылардың зерттеушілік дағдыларын қалыптастырудағы қашықтықтан білім беру технологияларының мүмкіндіктері» әдістемесі оқушыларға өздеріне икемді уақытта білім алуға, білімін жетілдіруге, біліміндегі олқылықтардың орнын толтыруға, зерттеу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді;

- оқушының креативті ойлау, іздену, талдау, ұсыну қабілетін арттырып, идеялары мен білімін өмірде қолдана алу дағдыларын қалыптастырады;

- оқушыға кез-келген жерде, кез-келген уақытта туған өлкенің географиясын оқуына жағдай жасайды;

- төтенше жағдай (жер сілкінісі, су тасқыны т.б.), карантин енгізілген, ауа райының қолайсыз жағдайларында және оқушылардың халықаралық, республикалық оқу-жаттығу жиындарына, спорттық жарыстарға, зияткерлік және шығармашылық конкурстар мен фестивальдарға қатысу кезінде география пәнін қашықтан оқытуды ұйымдастыруға мүмкіндік береді;

Зерттеу нәтижелерінің сенімділігі, мақұлдануы, тәжірибеге ендірілуі. Зерттеу жұмысының негізгі тұжырымдары, теориялық және практикалық нәтижелері халықаралық конференцияларда және ғылыми басылымдарда талқыланды. Зерттеу барысында 10 ғылыми еңбек жарық көрді.

Соның ішінде 1 Scopus деректер қорына енетін журналда, 3 мақала ҚР ҒжЖБМ Білім және ғылым саласындағы сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған ғылыми басылымдарда, 2 баяндама Қазақстан Республикасында ұйымдастырылған халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдарында, 1 баяндама Түркия елінде өткен «Географиялық білім» конгресінің жинағында жарияланды. Әдістемелік көмекші құрал ретінде 1 жұмыс дәптері әзірленді, 1 әдістемені енгізу акты алынды.

Зерттеу жұмысының құрылымы: Жұмыс кіріспеден, үш тараудан және қорытындыдан тұрады. Бет саны - 146, кесте - 9, сурет - 19, қосымша - 2, әдебиет көздері - 216. Қолданылған әдебиеттер тізімінде әр түрлі ақпарат көздері бар, соның ішінде электрондық ресурстар мен интернет ресурстары.